

TOELICHTING

Betreft: De nalatenschap

Wanneer je in aanraking komt met het overlijden van een naaste word je meestal overspoeld met vele zaken die (snel) geregeld moeten worden en (zakelijke) beslissingen die genomen moeten worden. Deze toelichting geeft een overzicht van allerlei te regelen zaken en beoogt daarbij een slechts een hulpmiddel te zijn.

I. Spoedeisende zaken

1. Aangifte doen/akte van overlijden.

De aangifte moet binnen 5 dagen na het overlijden bij de Burgerlijke Stand in de plaats van overlijden worden gedaan, waarbij een door de arts afgegeven "verklaring van overlijden" moet worden overlegd. Gewoonlijk doet de uitvaartondernemer aangifte. De aangifte kan echter gedaan worden door een ieder die op de hoogte is van het overlijden.

De ambtenaar van de Burgerlijke Stand maakt de akte van overlijden op en geeft hiervan een kopie af. Dit is het officiële bewijs van het feit dat iemand overleden is en geeft verlof tot begraven of cremieren.

2. Testament/codicil nagaan.

Het is van belang zo snel mogelijk na te gaan of de overledene een *testament* heeft gemaakt, omdat ook ten aanzien van de uitvaart soms bij testament wensen worden aangegeven (bijvoorbeeld begravenis of crematie, in besloten kring, wel of geen bloemen et cetera).

Om erachter te komen of er een testament is, kunt u zich met een akte van overlijden wenden tot een notaris. Die vraagt gegevens op bij het Centraal Testamenten Register. In dit register staat de naam vermeld van een ieder die een testament heeft opgemaakt met de vermelding wanneer en bij welke notaris dit is gebeurd.

Op 1 januari 2003 is in Nederland een geheel nieuw erfrecht ingevoerd. Testamenten die voor die datum zijn opgesteld, houden hun geldigheid. Wil men iets in die testamenten wijzigen, dan zal dit alleen met inachtneming van de nieuwe regels kunnen gebeuren. Ook kan de uitvoering van een testament na overlijden anders liggen dan onder het oude erfrecht. Uw notaris kan u hierover nader voorlichten.

Wanneer er geen testament is opgemaakt, is er nog een mogelijkheid dat de overledene een *codicil* heeft opgesteld. Dit is een officiële wilsbeschikking, handgeschreven, gedateerd en ondertekend door de

overledene.

Een codicil heeft dezelfde rechtsgeldigheid als een testament en er zal dus uitvoering aan moeten worden gegeven. Het is daarom van belang vóór het overlijden op de hoogte te zijn van het bestaan van het codicil. Er is voor het codicil geen centrale registratieplaats zoals voor het testament. Een veel gebruikte bewaarplaats is een geldkistje thuis, een kluisje bij de bank of het kantoor van een notaris.

Daarnaast is het aan te raden om een kopie van het codicil te geven aan alle betrokkenen: executeur-testamentair (uitvoerder van de nalatenschap), eventuele erfgenamen en uw notaris, zodat iedereen op de hoogte is van de wensen van de overledene.

In een codicil kunnen geen andere dingen worden geregeld dan:

1. de regeling van de begrafenis of crematie;
2. de verdeling van bepaalde sieraden, bijzondere meubels en kleding, die, met uitzondering van kleding, stuk voor stuk beschreven moet worden.
3. donatie van organen en/of weefsels (dit gebeurt meestal door middel van een donorcodicil).

De verdeling van geld, onroerende zaken en andere goederen moet via een testament geregeld worden. Tot 1 januari 2003 was het ook mogelijk bij codicil een executeur-testamentair te benoemen. Heeft u voor die datum een dergelijk codicil gemaakt, dan blijft dat geldig, maar nu kan deze benoeming of een wijziging daarvan alleen nog bij testament geschieden. Daarvoor moet u naar een notaris.

II. Praktische zaken die afgehandeld moeten worden

1. Verklaring van erfrecht.

Een verklaring van erfrecht is een officiële verklaring van de notaris waaruit blijkt of er een testament is, wie de erfgenamen zijn en voor welk deel ze recht hebben op de nalatenschap.

Een verklaring van erfrecht is een officieel document dat u nodig heeft bij het deblokken van bankrekeningen of het wijzigen van papieren die op naam van de overledene staan, maar ook voor het innen van uitkeringen, verzekeringsgelden en teruggave van belastingen ten name van de overledene.

U moet de verklaring van erfrecht laten opstellen door en bij een notaris. Hiervoor moet u meenemen: de akte van overlijden, uw geldige identiteitsbewijs (zoals een paspoort of rijbewijs), het trouwboekje van de overledene (indien de overledene ongehuwd was: het trouwboekje van de ouders), eventueel een samenlevingscontract indien het een ongehuwde samenwonende persoon betreft dan wel in geval van huwelijk of geregistreerd partnerschap indien van toepassing een kopie van de huwelijks- of partnerschapsvoorwaarden, alsmede de namen en adressen van alle vermoedelijke erfgenamen (partner, ouders, kinderen, broers, zussen).

Als er meer erfgenamen zijn kan een boedelvormacht worden verstrekt. Dit is een verklaring waarbij de gezamenlijke erfgenamen één persoon machtigen om namens de anderen op te treden bij het afwikkelen van de zaken van de overledene. Zo hoeven niet steeds alle erfgenamen naar de bank

wanneer er een betaling moet worden gedaan of geld opgenomen moet worden.

Een indicatie van de kosten voor het opmaken van een boedelvolmacht (bij meer dan 3 boedelvolmachten) is dat deze, uitgaande van de gebruikelijke werkzaamheden per stuk ongeveer € 45,00 incl. BTW (tarief 2016) per erfgenaam bedragen. De daaraan te besteden tijd bepaalt echter de uiteindelijke prijs. Het is mogelijk voor meerdere personen één document op te maken.

Een indicatie voor de kosten voor het opmaken van een verklaring van erfrecht luidt voor de noodzakelijke en gebruikelijke werkzaamheden vanaf € 395,00 incl. BTW (tarief 2016). De daaraan te besteden tijd bepaalt uiteindelijk de prijs, doch dit is het bedrag, waar het vaak op uit komt door alle verplichte werkzaamheden zoals het raadplegen van het Centraal Testamentenregister, meldingen bij het boedelregister, nagaan van gegevens bij de burgerlijke stand etcetera en er geen bijzonder omstandigheden spelen zoals de aanwezigheid van minderjarigen, ruzie in de familie, personen die niet vindbaar zijn, erfgenamen die in het buitenland woonachtig zijn e.d..

2. Bankzaken.

Bankinstellingen waarbij de overledene rekeningen, leningen of andere zaken had lopen moeten schriftelijk op de hoogte gesteld worden van het overlijden. Bankinstellingen worden niet door de Burgerlijke Stand op de hoogte gebracht van het overlijden. Deze informatie moet dus komen van de nabestaanden/erfgenamen, de executeur-testamentair of de notaris.

Blokkeren van bankrekeningen en vervallen van volmachten

Een algemene regel is dat rekeningen die alleen op naam van de overledene staan, geblokkeerd worden zodra bericht van overlijden is ontvangen of de bank op andere wijze kennis draagt van het overlijden. Ook eventueel lopende machtigingen voor bank- en girorekeningen komen altijd te vervallen. Hiermee worden machtigingen aan derden bedoeld voor het opnemen van contant geld, het gebruiken van kascheques, het uitschrijven van betalingsopdrachten en cheques.

Geblokkeerde rekeningen kunnen weer gedeblokkeerd worden op verzoek van erfgenamen na het overleggen van een verklaring van erfrecht aan de bank. Bij de meeste bankinstellingen kan direct na het tonen van de verklaring van erfrecht weer beschikt worden over de rekeningen.

Bij de meeste banken wordt tegenwoordig ook de zogenaamde en/of-rekening geblokkeerd. Ook hier zal dan eerst een verklaring van erfrecht overlegd dienen te worden, voordat de mederekeninghouder weer over het saldo kan beschikken. Wel kunnen vaak nota's, waar de naam van de overledene op vermeld staat, zoals bijvoorbeeld voor uitvaart en dergelijke, bij de bank worden ingeleverd en rechtstreeks van de rekening worden voldaan (mits er voldoende saldo is).

3. Instanties die op de hoogte moeten worden gebracht van het overlijden.

Kort na het overlijden moeten diverse instanties op de hoogte worden gesteld van de veranderde omstandigheden, uiteraard indien van toepassing:

1. Werkgever;

2. Uitkeringsinstantie (Bijstand, Pensioen etc.);
3. De bedrijfsvereniging of het UWV;
4. De zorgverzekeraar, waar de ziektekostenverzekering liep;
5. De Sociale Verzekeringsbank (SVB) voor het aanvragen van een uitkering op grond van de Algemene Nabestaandenwet;
6. De SVB voor het aanvragen of wijzigen van een Algemene Ouderdomswetuitkering (AOW);
7. Pensioenfondsen voor ouderdoms- of nabestaandenpensioen;
8. De verzekeringsmaatschappij voor het opzeggen of wijzigen van verzekeringen, en ook nieuwe tenaamstelling van schadeverzekeringen (bijv. opstalverzekering).
9. De bank of instelling, waar u een (hypothecaire) lening heeft afgesloten.

Voor het wijzigen of opzeggen van de zaken is het voldoende een rouwbrief of een kopie van de akte van overlijden op te sturen met een bijbehorende brief waarin u uitlegt wat de bedoeling is.

Steeds dient te worden vermeld de naam en het adres van de overledene en onder welk nummer hij of zij staat geregistreerd bij de betreffende instelling. Dit nummer vindt u op brieven van de desbetreffende instantie, inschrijvingsbewijzen, polissen, adreswikkels etc. Wanneer u uitkeringen verwacht, moet u niet vergeten uw bank- of gironummer te vermelden. Bij onzekerheid kunt u ook altijd nog bij de instelling zelf informeren wat u te doen staat. Vaak hebben instellingen hun eigen voorlichtingsfolders en moeten door deze instellingen verstrekte formulieren ingevuld worden.

III. Financiële en sociale zaken

Er zijn ook diverse zaken die betrekking hebben op de rechtspositie, woonomstandigheden enzovoorts, die op wat langere termijn geregeld kunnen of moeten worden. Denk hierbij ook aan huur, huursubsidie en dergelijke.

1. Rechten van echtgenoten, geregistreerd en niet-geregistreerd samenwonenden.

Het is belangrijk te weten welke rechten samenwonenden hebben in verband met het overlijden van de partner. Als samenwonenden aan bepaalde voorwaarden voldoen, worden ze volgens sommige wetten of regelingen namelijk beschouwd als of gelijkgesteld met gehuwd. Partners met een geregistreerd partnerschap staan geheel gelijk met gehuwden. In het buitenland kan dit anders liggen. Echtgenoten, samenwonenden of geregistreerde partners kunnen zijn: man-vrouw, twee mannen of twee vrouwen. Regelingen voor samenwonenden gelden (meestal) niet voor samenwonende kinderen en ouders of broers en zusters maar alleen voor samenwoning "als ware men gehuwd".

De duur van de samenwoning tussen niet-geregistreerde en ongehuwde partners speelt een rol, maar ook een verblijvingsbeding in een samenlevingscontract kan tot hetzelfde resultaat leiden als wanneer men gehuwd zou zijn geweest, tenzij de overledene kinderen had.

Bij het verdelen van de erfenis hebben samenwonenden niet dezelfde rechten als gehuwden of geregistreerde partners. Zonder testament gaat het saldo van een privérekening en de overige privé zaken van de overleden partner naar de wettelijke erfgenamen, en dat is in dat geval de familie van de overledene. Bij een huwelijk of geregistreerd partnerschap erft de echtgenoot of partner alles.

Zijn er kinderen, dan ligt de situatie gecompliceerder. Is er geen huwelijk, dan zal er naast een notarieel samenlevingscontract een testament nodig zijn om alles zonder problemen bij de langstlevende partner terecht te krijgen, wat vaak de bedoeling is.

Bij het bewonen van een huurwoning wordt de achterblijvende partner bij samenwoning tussen partners zonder huwelijk of geregistreerd partnerschap alleen automatisch huurder, wanneer hij of zij medehuurder was, anders loopt het contract na zes maanden af.

Voor de erfbelasting (belasting over de erfenis) geldt het volgende:

Gehuwden en geregistreerde partners hebben dezelfde tarieven (10%, maximaal 20%) en een vrijstelling van € 643.194,00 (voor het jaar 2018). Zij zijn in alle gevallen elkaars partner en kunnen dus niet voor een andere partner kiezen. Ook is van belang, dat je maximaal 1 partner kunt hebben. Woont u derhalve met meer mensen samen, die allemaal als uw partner zouden kunnen kwalificeren, dan zult u een keuze moeten doen.

Voor ongehuwd samenwonenden (niet zijnde bloedverwanten in de rechte lijn) geldt hetzelfde, mits zij een notarieel samenlevingscontract hebben dat aan bepaalde eisen voldoet en in ieder geval 6 maanden oud is. Daarnaast moeten deze samenwonenden na hun 18^e jaar ten minste zes maanden hebben samengewoond en ingeschreven hebben gestaan in het bevolkingsregister op hetzelfde adres.

Bovendien mogen ze niet met een ander een samenlevingscontract hebben.

De hiervoor vermelde vrijstelling en tarief gelden niet voor ouders, die met een overleden kind of kleinkind samenwoonden.

Een ongehuwde en een niet als partner geregistreerde partner, die (ook zonder notarieel samenlevingscontract) na het overlijden van de partner achterblijft na samenwoning van vijf jaar of meer, heeft recht op dezelfde vrijstelling en hetzelfde tarief als een huwelijkspartner. Om aan te kunnen tonen, dat met een bepaalde periode heeft samengewoond, is de juiste inschrijving in de registers van de burgerlijke stand van uw woonplaats in dit geval derhalve belangrijk.

Verder speelt nu een rol, dat per 1 januari 2010 de Successiewet op bepaalde punten ingrijpend is veranderd, waar uw notaris u meer over kan vertellen.

2. Eigen woning.

Een eigen woning is deel van iemands vermogen en valt na het overlijden dus onder de regels van het erfrecht.

Tot 1 januari 2003 kwam daardoor op grond van de wet een deel van het huis aan de kinderen en andere erfgenamen toe. Als de erfgenamen hun deel van het huis ook echt opeisten, kon dit de achterblijvende partner in grote (financiële) problemen brengen. Met de invoering van het nieuwe erfrecht (1 januari 2003) hebben de kinderen geen directe aanspraken meer, maar een in geld uitgedrukte vordering. Het huis is dan van de langstlevende. Bij testament kunt u een andere regeling treffen. Voor ongehuwde, niet-als partner geregistreerde maar wel samenwonende ouders is het ook mogelijk iets dergelijks bij testament te regelen. Daarnaast is altijd een notarieel samenlevingsovereenkomst

vereist (zie ook hierna onder IV.2).

Pas bij het overlijden van de langstlevende ouder wordt het erfdeel van de kinderen opeisbaar.

Wilsrechten kinderen

Ook zijn er regels bij het aankondigen van een nieuw huwelijk van de langstlevende. De kinderen kunnen dan hun zogeheten wilsrechten uitoefenen en verlangen dat de vordering die zij op de langstlevende hebben (= hun erfdeel op grond van wordt de wettelijke verdeling als deze van toepassing is) wordt omgezet in natura. Dat kan bijvoorbeeld inhouden dat de langstlevende ouder (een deel van) het huis aan de kinderen moet overdragen. De langstlevende houdt hiervan dan nog wel het vruchtgebruik, maar is niet meer alleen eigenaar. Overigens, de wilsrechten van kinderen kunnen in een testament worden uitgesloten. Er zal dus altijd goed gekeken moeten worden naar de inhoud van het testament.

Wettelijke rechten langstlevende gehuwde/geregistreerd partner

Verder heeft de langstlevende echtgenoot/geregistreerd partner de zogenaamde andere wettelijke rechten. Is hij of zij bijvoorbeeld onterfd door de overledene, dan heeft de langstlevende het recht om 6 maanden na het overlijden de woning en inboedel te blijven gebruiken. Na die zes maanden kan de langstlevende ook onder omstandigheden bijvoorbeeld het vruchtgebruik van de woning en de inboedel claimen.

Het is verder mogelijk, de woning bij het kadaster op naam van de partner te stellen.

Uw notaris kan u over al deze zaken meer vertellen.

3. Hypotheekakte/verzekering.

Na het overlijden is het verstandig de hypotheekakte op het huis dat de overledene bewoonde te controleren. Vaak is er een clause opgenomen die bepaalt wat er met de hypothecaire lening, het huis en de bewoning gebeurt na het overlijden.

Meestal wordt daartoe alleen vermeld dat er aan de lening een polis van levensverzekering is gekoppeld. Soms is er wel een polis, doch geen vermelding in de hypotheekakte.

Echtparen, geregistreerde partners of samenwoners die een huis kopen en dit hypotheckair financieren, nemen daar vaak een al of niet aan een spaarverzekering gekoppelde overlijdensrisicoverzekering bij. Wanneer de verzekerde in dat geval overlijdt, keert de verzekering een bedrag uit, meestal ter grootte van de hypotheekschuld. Vaak stelt de bank die het hypotheekbedrag verstrekt het afsluiten van een overlijdensrisicoverzekering als voorwaarde om bij het overlijden van de eigenaar geen problemen te krijgen bij de aflossing van de schuld. Dit kan een goede verzorging voor de langstlevende of de kinderen na overlijden inhouden.

Overigens is hierbij van belang welke "route" de verzekeringsuitkering aflegt.

Indien de uitkering door de bank als begunstigde wordt ontvangen, dan wordt door de fiscus aangenomen dat de aflossing ten gevolge van de verzekeringsuitkering al zijn werk heeft gedaan op het moment van overlijden. De overledene ging dus eigenlijk rijker dood dan dat hij/zij was.

Indien de begunstigde de langstlevende partner is en die (bij voorbaat) een betalingsopdracht of

machtiging (ook wel “partnerverklaring” genoemd) aan de verzekeraar heeft gegeven om de uitkering direct te doen aan de bank, dan valt de uitkering na het overlijden en wordt de uitkering niet of deels bij de verkrijging van de langstlevende partner opgeteld. Dat laatste is meestal niet een groot probleem aangezien de langstlevende partner in veel gevallen een grote vrijstelling heeft. Echter, de details luisteren nauw. Neem daarom hierover met de notaris contact op.

4. Regelen voogdij.

In geval van achterblijvende minderjarige kinderen (jonger dan 18 jaar), moet in het (ouderlijk) gezag voorzien worden. Bij het overlijden van één van de ouders, oefent de achterblijvende ouder automatisch op grond van de wet het ouderlijk gezag alleen uit.

Bij het overlijden van beide ouders benoemt de kantonrechter een voogd, die dan alleen het gezag uitoefent. Als hierover in een testament bepalingen zijn opgenomen, zal de kantonrechter de voogdijbenoeming uitvoeren. Is dit niet het geval dan kunnen de naaste familieleden een voogd aanbevelen. Bovendien worden kinderen vanaf 12 jaar ook zelf geraadpleegd.

Voor ongehuwde ouders geldt, dat op grond van de wet in elk geval de moeder met het ouderlijk gezag belast is. Ongehuwde ouders kunnen echter wel de kantonrechter verzoeken om hen gezamenlijk met het ouderlijk gezag te belasten. Dit kan tegenwoordig via internet worden aangevraagd, zie: <https://loket.rechtspraak.nl/burgers/familiezaken/32> . Hier stelt de wet wel enkele voorwaarden aan. Belangrijk hierbij is, dat de vader het kind erkend heeft. Voor de geboorte kunnen de vader en de moeder dit al samen bij de burgerlijke stand van hun woonplaats regelen (zij moeten dan een geldig legitimatiebewijs meebrengen). Het kind erft na de erkenning dan ook van zijn of haar vader, tenzij deze een andere regeling heeft getroffen bij testament.

De voogd of de met het gezag belaste ouder is verantwoordelijk voor de verzorging en opvoeding van de minderjarige en is de wettelijke vertegenwoordiger van het kind.

Hij is niet per definitie ook bewindvoerder (financieel beheerder). Dit kan - bij testament - aan iemand anders zijn opgedragen. In zo'n geval is het wel de taak van de ouder of voogd te vorderen dat de bewindvoerder per jaar rekening en verantwoording aflegt.

De ouder of voogd is voorts na een overlijden waarbij de minderjarige erfgenaam is, verplicht de nalatenschap beneficiair te aanvaarden. Uw notaris kan u hier meer over vertellen. Wij kunnen u over dit onderwerp een aparte brochure verstrekken. In ieder geval moet de ouder of voogd ook een vermogensoverzicht maken. Meestal is dit een notariële akte van boedelbeschrijving.

Acht weken na zijn benoeming moet de ouder/voogd een overzicht van het vermogen (bezittingen en schulden) van de minderjarige schriftelijk indienen bij het kantongerecht. Binnen acht maanden moet hij een volledige boedelbeschrijving ingediend hebben.

5. Paspoort, rijbewijs en trouwboekje.

Er bestaat voor paspoort, rijbewijs en andere officiële stukken geen inleveringsplicht bij de overheid. Als u deze documenten wilt bewaren, zorgt u er dan wel voor dat ze niet in handen van derden komen die er misbruik van zouden kunnen maken. Het kan daarom handig zijn de documenten bij de burgerlijke stand van uw woonplaats ongeldig te laten maken. U mag deze dan wel behouden.

Als bij de overleden partner kinderen stonden bijgeschreven in het paspoort, moeten deze kinderen worden overgeschreven naar het paspoort van de achterblijvende ouder of moeten zij een eigen paspoort aanvragen. Tegenwoordig moet er in ieder geval ook pasfoto's van de kinderen overlegd worden en moeten de kinderen in persoon bij de afgifte van het document op het gemeentehuis aanwezig zijn. Overigens geldt voor een aantal landen dat kinderen een eigen paspoort dienen te hebben.

Bij het overlijden van uw huwelijkspartner/geregistreerd partner moet bij het Bevolkingsregister bij de burgerlijke stand van uw gemeente in het trouwboekje worden aangetekend dat de partner overleden is.

IV. De erfenis

1. Het testament.

Iedereen die 16 jaar is en over zijn verstandelijke vermogens beschikt, kan een testament maken. Met toestemming van de kantonrechter, kan iemand die onder curatele is gesteld, onder voorwaarden ook een testament maken. In alle gevallen moet een testament worden opgesteld door de notaris.

Men kan door middel van een testament:

- erfgenamen benoemen;
- legaten maken (aan personen of instellingen geld of bepaalde goederen nalaten);
- een executeur-testamenteir benoemen;
- voogdij en/of bewind regelen en voogd/bewindvoerder benoemen.
- begrafenis-/crematiebepalingen opnemen;
- afwijkingen van de wettelijke verdeling (alles naar de langstlevende) regelen;
- schoonkinderen uitsluiten van de erfdelen van de kinderen bij eventuele echtscheiding;
- enzovoort.

Hoe kunt u erachter komen of er een testament is?

Alle testamenteen zijn geregistreerd in het Centraal Testamentenregister in 's-Gravenhage. U vindt daar ook de naam van de notaris die het testament gemaakt heeft en de datum (niet de inhoud, die is geheim). Dit register kan door de notaris online ingezien worden.

Legitieme Portie

De wet geeft kinderen of kleinkinderen het recht op ten minste een vast gedeelte van de nalatenschap. dit vaste, minimale gedeelte noemt men de legitieme portie. De overledene kan bij testament wel

bepalen dat een persoon die recht heeft op een legitieme portie (een legitimaris) niets erft, maar dan kan die legitimaris toch na het overlijden zijn legitieme portie in geld opeisen. De grootte van de legitieme portie van kinderen is de helft van wat zij zouden erven als er geen testament zou zijn geweest in de vorm van een vordering in geld, tenzij de overledene in zijn testament iets anders geregeld heeft. De legitimaris wordt door een beroep te doen op de legitieme portie niet alsnog erfgenaam, hierdoor kan hij of zij niet meebeslissen over de verdeling van de nalatenschap.

Binnen vijf jaar na het overlijden moet een legitimaris een beroep op zijn legitieme portie doen, daarna vervalt deze mogelijkheid. Ook kan de overledene in een testament geregeld hebben, dat de legitimaris zijn vordering nog niet kan opeisen, maar moet wachten totdat de langstlevende partner van de overledene het tijdelijke met het eeuwige heeft verwisseld.

Bijzonder is ook, dat een legitimaris bijna geen middelen heeft om een bewind of de aanstelling van een executeur-testamentair ongedaan te maken voor wat zijn legitieme portie betreft. Tot 1 januari 2003 waren hier veel meer mogelijkheden voor een legitimaris. Heeft het overlijden vóór 1 januari 2003 plaatsgevonden, dan gelden nog wel deze oude regels. De notaris kan u hier uiteraard veel meer over vertellen.

2. De erfenis zonder testament.

Wanneer de overledene geen testament heeft gemaakt, bepaalt de wet wie erfgenaam is.

De hoofdlijnen van het wettelijk erfrecht

In de wet staat wie wettelijk erfgenaam zijn.

1. Als eersten komen de *huwelijkspartner of geregistreerde partner en kinderen* van de overledene in aanmerking. Zij erven ieder een gelijk deel, ook wel genaamd het kindsdeel. Wanneer kinderen reeds overleden zijn, nemen hun kinderen (de kleinkinderen) gezamenlijk de plaats van hun vooroverleden ouder in (plaatsvervulling genoemd). Er zijn wel enkele uitzonderingen op het toepassen van de plaatsvervulling.
2. Liet de overledene geen partner of (klein)kinderen na, dan erven de *ouders, broers en zusters* van de overledene. Zij erven ieder een gelijk deel, maar een ouder erft nooit minder dan 1/4e deel van de nalatenschap. Halfbroers en halfzusters erven de helft van het erfdeel van een volle broer of zuster.
Wanneer (half)broers of -zusters van de overledene reeds overleden zijn, nemen hun kinderen (neven en nichten) de plaats in van hun overleden ouder (ook plaatsvervulling genoemd).
3. Als de overledene ook geen ouders, broers en zusters en daar weer kinderen van achterlaat, gaat de nalatenschap naar de grootouders van de overledene. Plaatsvervulling vindt dan plaats naar de nog in leven zijnde afstammelingen van de grootouders.
4. Zijn er ook geen grootouders of afstammelingen daarvan meer in leven, dan erven de overgrootouders dan wel de afstammelingen van de overgrootouders. Dit kan niet verder gaan dan de zesde graad van bloedverwantschap. De staat is erfgenaam indien er geen wettelijke erfgenamen zijn.

Wettelijke verdeling

Verder is het voor gehuwden of geregistreerde partners zo, dat indien de overledene naast de partner ook kinderen nalaat, de wet de verdeling van de nalatenschap regelt. Wij noemen dit derhalve de wettelijke verdeling. In het kort komt deze regeling op het volgende neer:

De wet regelt dat de nalatenschap van degene, die een echtgenoot of geregistreerd partner en kinderen als erfgenamen nalaat, van rechtswege zodanig wordt verdeeld, dat de echtgenoot of geregistreerd partner (hierna genoemd: de langstlevende) de goederen van de nalatenschap verkrijgt. De langstlevende moet ook de schulden van de nalatenschap voor zijn of haar rekening nemen. Ieder van de kinderen krijgt een geldvordering op de langstlevende, overeenkomend met de waarde van zijn erfdeel.

Deze vordering is pas opeisbaar bij overlijden van de langstlevende of bij diens faillissement dan wel van toepassing verklaring van de wettelijke schuldsanering. Bij testament kunnen de gevallen waarin de vordering opeisbaar is ook uitgebreid worden.

Verder wordt de vordering vanaf het moment, waarop de nalatenschap is opengevallen, verhoogd met een inflatiecorrectie, namelijk de wettelijke rente, voor zover dit percentage hoger is dan zes. De door de langstlevende verschuldigde (enkelvoudige) is alleen opeisbaar in dezelfde gevallen als het erfdeel zelf.

Rente

Daar de wettelijke rente tot voor kort 3% bedroeg, komt dit er op neer, dat er over dat jaar geen rente over de erfdelen van de kinderen wordt vergoed. Is de wettelijke rente hoger dan 6%, dan wordt er een enkelvoudige rente vergoed, die ook opeisbaar is in dezelfde gevallen als het erfdeel zelf en gelijk is aan de wettelijke rente minus 6.

De wet geeft de mogelijkheid een andere rente te kiezen. Een dergelijke keuze heeft gevolgen voor de erfbelasting en dient te worden opgenomen in de aangifte erfbelasting. De keuze voor een (hogere) rente kan fiscaal gunstig zijn en kan erfbelasting besparen als de langstlevende overlijdt. De notaris kan u over een keuze voorlichten en aangeven wat in uw geval het beste kan worden gedaan.

Ongedaan maken van de wettelijke verdeling

De wettelijke verdeling kan door de langstlevende echtgenoot of geregistreerde partner ongedaan worden gemaakt. Dat moet gebeuren binnen 3 maanden na het overlijden. Hiervoor moet u naar de notaris. De notaris moet die ongedaanmaking vastlegging in een notariële akte.

Waarom zou u de wettelijke verdeling ongedaan maken? Immers, als langstlevende zet je dan alle bescherming over boord. Want na een ongedaanmaking heeft de langstlevende exact dezelfde rechten als de kinderen en moet je samen op één lijn zitten om een nalatenschap af te wikkelen en te verdelen. Met andere woorden je geeft als langstlevende een stuk zelfstandigheid op.

Maar soms kan een ongedaanmaking, vaak om fiscale redenen, aantrekkelijk zijn. Zo kan na een ongedaanmaking een huis vrij van overdrachtsbelasting worden toegedeeld aan de kinderen. Ook biedt het meer ruimte om fiscaal vriendelijk de aandelen in een B.V. te verdelen.

Echter, hoe jonger de langstlevende is, des de onaantrekkelijker het ongedaan maken van de wettelijke verdeling is. Al met al geldt hier: “bezint eer gij begint”. Overleg daarom met de notaris wat het beste bij uw situatie past

Wat valt er in de nalatenschap?

Bij *gehuwden of geregistreeerde partners* zijn er twee mogelijkheden:

1. Als men in algehele gemeenschap van goederen is getrouwd/geregistreerd partner is, is de nalatenschap de helft van de bezittingen en schulden van de gemeenschap van goederen.
2. Als men op (huwelijkse) voorwaarden getrouwd of geregistreerd is, vermeldt de betreffende notariële akte hoe de verdeling van de bezittingen en schulden is geregeld.

In andere gevallen, zoals bij *niet-geregistreerd samenwonenden* erft de ander niets wanneer er niets geregeld is. De familie van de overleden partner kan aanspraak maken op de erfenis. Het wordt dan heel moeilijk aan te tonen welke zaken van wie van de partners zijn.

Om dat te voorkomen kan bij de notaris een samenlevingscontract worden opgesteld, waarin een verblijvingsbeding en een overnamebeding is opgenomen.

Door middel van het *verblijvingsbeding* wordt geregeld wat met de gemeenschappelijke goederen gebeurt bij overlijden van één van de partners. Een gevolg van een verblijvingsbeding is dat de goederen die eronder vallen niet tot de nalatenschap van de overleden partner behoren. Dit betekent dat de erfgenamen van de overledene de goederen niet op kunnen eisen.

Door middel van het *overnamebeding* wordt geregeld dat de langstlevende partner de privé-goederen (waaronder ook banktegoeden) van de overledene kan overnemen. Hiervoor hoeft de langstlevende doorgaans niets te vergoeden

Als er kinderen zijn kunnen de hiervoor vermelde bedingen worden aangetast.

Kinderen kunnen namelijk een beroep doen op hun legitieme portie. Deze legitieme portie wordt niet alleen berekend over de privébezittingen van de overledene, maar ook diens aandeel in de gemeenschappelijke bezittingen van de overledene en de partner. Hadden de overledene en de partner samen een huis in eigendom, dan kan dit betekenen dat de kinderen van de overledene een gedeelte van de waarde van het huis (of de andere spullen van de overleden partner) in geld op kunnen eisen. Daardoor zou de langstlevende partner in de problemen kunnen komen. Dit kan men alleen voorkomen, door naast het samenlevingscontract een testament te maken, waarin wordt bepaald dat de kinderen pas geld op kunnen eisen na het overlijden van de langstlevende partner.

Zijn er geen kinderen, dan kan het soms toch van belang zijn dat men naast het samenlevingscontract ook nog een testament opstelt, waarin men elkaar tot erfgenaam benoemt. Dat is vooral van belang, als een huis op naam van één van beiden staat. Via een overnamebeding in de samenlevingsovereenkomst kan het huis door de partner van de overleden eigenaar worden overgenomen, maar dan is er wel overdrachtsbelasting verschuldigd (2% van de leegwaarde van het huis). Als het huis daarentegen via een testament, of wel via het erfrecht, door de langstlevende partner/niet-eigenaar wordt verkregen, dan wordt overdrachtsbelasting vermeden

Verder kan in een testament geregeld worden, wie moet erven voor het geval de langstlevende van de

partners na de ander overlijdt, bijvoorbeeld bij een ongeval van beiden. Is er in dat geval niets geregeld en zijn er geen kinderen, dan erft de familie van de langstlevende van de partners alles. In een samenlevingsovereenkomst wordt hiermee op een eenvoudige manier rekening gehouden door te bepalen dat indien partner B binnen een korte tijd (bijv. een half jaar) na partner A komt te overlijden, het verblijvings- en overnamebeding worden teruggedraaid. Hierdoor vererft wat van partner A is naar familie A en wat van partner B is naar familie B.

Zoals u merkt liggen deze zaken tamelijk ingewikkeld. Uw notaris kan u in uw keuzes bijstaan.

3. Aanvaarden of verwerpen van een erfenis.

De erfenis omvat zowel de baten (geld en goederen) als de schulden van de overledene. De schulden kunnen de baten ook overtreffen. De erfgenamen lopen dan het risico dat zij voor de schulden moeten betalen en derhalve moeten bijpassen uit hun eigen zak.

De wet kent drie mogelijkheden om met een nalatenschap om te gaan:

1. zuiver aanvaarden;
2. beneficiair aanvaarden;
3. verwerpen.

ad 1.

Het *zuiver aanvaarden* van de erfenis betekent dat de baten en schulden zonder meer worden overgenomen. Dit kan 'uitdrukkelijk' (door een akte) of 'stilzwijgend' gebeuren.

Neemt u daarom niet van tevoren iets mee uit de inboedel. Dit wordt ook gezien als een (stilzwijgende) daad van aanvaarding en verwerping is dan niet meer mogelijk. Daden die betrekking hebben op het regelen en bekostigen van de uitvaart worden hiertoe niet gerekend.

ad 2.

Als er onzekerheid is over de vraag of de nalatenschap een positief saldo heeft, dan wel wanneer de overledene onbekende werkzaamheden verrichtte of een riskant beroep had, kunnen de erfgenamen *beneficiair aanvaarden*. Ook wel genoemd: aanvaarden onder het voorrecht van boedelbeschrijving. Dit betekent dat een erfgenaam voor de schulden uit de nalatenschap in het vermogen van de erfgenaam zelf, niet verder kan worden aangesproken dan er baten in de nalatenschap aanwezig zijn. De erfgenaam hoeft dus in beginsel nooit bij te betalen. In beginsel, want hij is wel persoonlijk aansprakelijk voor een goed beheer en nette afwikkeling van de nalatenschap.

Een eventueel positief saldo na de afwikkeling van de nalatenschap komt de erfgenaam wel ten goede.

Een erfgenaam kan ook even nadenken wat hij zal doen. Bij de keuze tussen zuiver of beneficiair aanvaarden dan wel verwerpen kunt u het beste uw notaris om advies vragen. Is een minderjarige tot de nalatenschap gerechtigd, dan legt de wet aan de wettelijk vertegenwoordiger

de plicht op beneficiair te aanvaarden.

Het nieuwe erfrecht geeft duidelijker dan voorheen aan hoe de nalatenschap in dit geval afgewikkeld dient te worden. Dit noemt de wet vereffening. Hierbij gelden een aantal formaliteiten, waarvan in bepaalde gevallen afgeweken kan worden. Uw notaris kan u hierover nader informeren.

ad 3.

Het *verwerpen* van de erfenis doet u door het (via de notaris) afleggen van een schriftelijke verklaring bij de Rechtbank waar de erfenis is opgevalen (de laatste woonplaats van de overledene is daarbij bepalend). Dit recht verjaart niet. U kunt het echter slechts uitoefenen, zolang u geen daden van aanvaarding hebt gepleegd. Dit kan vrij snel het geval zijn dus let u hierbij op wat u doet.

Ook kan het zijn dat na een verwerping uw (klein)kinderen voor u in de plaats komen. Dat is vaak niet de bedoeling. Overleg daarom met de notaris wat de bedoeling is.

Als u niet zeker weet of en hoe u de erfenis wilt aanvaarden kan de kantonrechter daarvoor op verzoek van een belanghebbende een termijn instellen. Deze termijn wordt ingeschreven in het boedelregister, dat bij de rechtbank wordt aangehouden.

4. Verdeling van de nalatenschap.

Voor de verdeling van de nalatenschap onder de erfgenamen gelden bepaalde regels. Het is mogelijk het zo te regelen dat één van de erfgenamen een groot stuk krijgt (dat niet gedeeld kan worden) en in ruil daarvoor geld betaalt aan de anderen. Ook heeft de wet in sommige gevallen een verdeling geregeld. Een notaris is voor deze ingewikkelde materie uw juiste raadgever en uitvoerder.

5. Schenkingen.

Ter besparing van erfbelasting doen ouders vaak al tijdens hun leven schenkingen aan hun kinderen. Schenkingen die door de overledene binnen 180 dagen voor diens overlijden zijn gedaan, worden - voor de erfbelasting - gezien als verkrijging uit de nalatenschap en tellen daarom mee bij het bepalen van de hoogte van de erfbelasting. In veel gevallen doen ouders "papierene" schenkingen. Deze zijn alleen geldig als ze bij notariële akte tot stand zijn gekomen.

Is over de door die schenkingen schuldig gebleven bedragen geen rente overeengekomen of is de overeengekomen rente tijdens leven niet betaald, dan zijn die schulden voor de bepaling van de verschuldigde erfbelasting niet aftrekbaar.

Is er wel rente overeengekomen en aantoonbaar betaald, dan valt deze rente bij de schenker (schuldenaar) onder de consumptieve rente en die voor de *Wet Inkomstenbelasting 2001* niet aftrekbaar is. De ouders hebben echter wel een schuld aan hun kinderen, die in mindering kan komen op het vermogen, dat zij voor de inkomstenbelasting in box 3 (Sparen en beleggen) aan dienen te geven. Daarnaast zijn de rente-inkomsten bij de begiftigden (de kinderen) ook niet belast. De vordering die de kinderen op hun ouders hebben, dienen zij wel op te geven als vermogen in box 3 (Sparen en beleggen).

Afhankelijk van hun persoonlijk vermogen kan dit dus betekenen, dat de kinderen inkomstenbelasting moeten betalen over het hogere vermogen. In box 3 wordt over ongeveer € 30.000,00 per persoon, oftewel voor een echtpaar ongeveer € 60.000,00 niet geheven.

Daarboven is over het saldo van het vermogen per 1 januari van een kalenderjaar, afhankelijk van de omvang, feitelijk 0,61% tot 1,61% belasting verschuldigd (de vermogensrendementsheffing).

Door de verschillende gevolgen en voor- en nadelen is het belangrijk dat het doen van een papieren schenking goed besproken wordt door de ouders met de kinderen, voorafgegaan door overleg met de notaris.

Ouders kunnen regelen, dat kinderen de tijdens het leven van die ouders van hen ontvangen schenkingen moeten verrekenen met hun erfdeel. Dit is de regeling van de inbreng. Bij de schenking of in het testament dienen de ouders dit uitdrukkelijk te bepalen. Dit was voor 1 januari 2003 anders, toen was er automatisch een inbrengverplichting en kon dit bij testament of schenking uitgesloten worden. Voor schenkingen die voor 1 januari 2003 zijn gedaan, is die oude regeling nog wel van toepassing.

6. Aangifte doen voor de erfbelasting.

Erfbelasting (tot voor kort successierechten genoemd) betreft een belasting die wordt geheven over de waarde van alles wat verkregen wordt door overlijden van iemand die in Nederland zijn laatste officiële woonplaats had.

Onder de erfbelasting vallen ook Nederlanders die nog geen 10 jaar in het buitenland wonen ten tijde van hun overlijden.

Verkrijgingen door naaste familieleden, echtgenoot en kinderen zijn minder belast (eerste schijf bedraagt 10% en de tweede 20%) dan verkrijgingen door andere familieleden of niet-verwanten (eerste tariefschijf 30% en de tweede 40%). Kleinkinderen vormen een aparte categorie met een eerste schijf van 18% en een tweede van 36%.

De erfbelastingtarief wordt slechts toegepast over het belaste deel van de verkrijging dus het deel nadat een vrijstelling is toegepast. Voor verschillende typen verkrijgers gelden verschillende vrijstellingen. Zo heeft de langstlevende echtgenoot een vrijstelling van €.643.194 en de kinderen ieder één van € .20.371. Verder kunnen ook de ruime bedrijfsopvolgingsfaciliteiten van toepassing zijn op ondernemingsvermogen (waaronder aandelen in een B.V.) dat vererft.

U kunt uw notaris vragen het aangiftebiljet op te vragen bij de fiscus. De notaris zal dan met u contact opnemen zodra dit biljet binnen is en voor u de aangifte verzorgen

Ongeveer twee tot vier maanden na het overlijden ontvangen de erfgenamen van de Inspecteur der Registratie en Successie een aangiftebiljet. De aangifte moet na 8 volle maanden zijn ingediend. Wanneer een notaris de nalatenschap in behandeling heeft kunt u het beste het biljet door hem laten opvragen, dat wordt dan aan hem toegestuurd. De notaris zal dan met contact opnemen voor de invulling daarvan.

Tenslotte zijn er nog veel meer dingen te vertellen over nalatenschappen en erven. Te denken valt aan

de benoeming van een executeur-testamentair, het vermijden van erfbelasting, de vereffening van negatieve nalatenschappen volgens vastomlijnde wettelijke regels enz.. De notaris als deskundige op dit gebied kan u hier in een persoonlijk gesprek nader in adviseren en voorlichten.

Disclaimer

Dit betreft slechts een algemene toelichting. Alhoewel aan deze toelichting door ons de vereiste aandacht is besteed, is het echter altijd mogelijk, dat door wetswijzigingen of door een andere uitleg die de rechter aan de wet geeft, zaken anders komen te liggen. In dat opzicht kunt u aan onze toelichting of voorlichting geen aanspraken ontlenen.